Katekizmi đakovačkih biskupa od Nikole Ogramića do Stjepana Bauerleina

Jerković, Marko

Source / Izvornik: **Diacovensia : teološki prilozi, 1995, 3, 177 - 186**

Journal article, Published version
Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:641023

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
UNIVERSITY OF ZAGREB
CENTER FOR CROATIAN STUDIES

Repository / Repozitorij:

Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Marko Jerković

KATEKIZMI ĐAKOVAČKIH BISKUPA OD NIKOLA OGRAMIĆA DO STJEPANA BÄUERLEINA

Katekizmi, izdani po nalogu ili pod pokroviteljstvom đakovačkih biskupa, utkani su u posljednjih tristo godina povijesti đakovačke i srijemske biskupije kao dragocjeni i nezaobilazni dio vjerske i kulturne baštine. Temu ovog istraživanja čine odgovori na pitanja: kada i zašto su izdavani katekizmi, kojoj su katekizamskoj tradiciji pripadali i na koji su način utjecali na oblikovanje vjerskog i kulturnog života biskupije?[1]

Razvoj katekizamske literature na području današnje Đakovačke i Srijemske biskupije započinje odmah nakon oslobođenja od Turaka[2] Glavni pokretači cjelokupne vjerske i kulturne obnove bili su isusovci i franjevci, koji su svojim radom doprinijeli da Slavonija u dvadesetak godina poslije oslobođenja od Turaka uhvati korak u katekizamskoj literaturi s ostalim dijelovima Hrvatske koji nisu bili pod turskom vlašću[3] Đakovački biskupi ulažu puno napora i sredstava u vjersku, kulturnu i gospodarsku obnovu biskupije, posvećujući posebnu pažnju vjerskom odgoju svega naroda, a naročito odgoju djece i mladih. Pisanje i izdavanje katekizama, jedna je od značajnih inicijativa u cjelokupnom zalaganju đakovačkih biskupa oko vjerske obnove biskupije.

1. *Biskup Đuro Patačić i »Put nebeski« Ivana Grličića*

Prvi slavonski katekizam napisao je Ivan Grličić na dvoru đakovačkog biksupa Đure Patačića (1703.-1716.).

Grličić je za vrijeme biskupa Nikole Ogramića (1669.-1701.) pastoralno djelovao u Osijeku i već tamo bio nezadovoljan s postojećim

1 Usp. Guy BEDOUELLE, *Nastanak književne vrste »Katekizam«*, u »Svesci«, god. 1982., br. 47, 36-43.

2 Početke katekizamske literature u Slavoniji predstavljaju ćirilska *Kratka azbukovica* (Trnava, 1696.) i latinička *Kratka abekavica* (Trnava, 1697.), (Usp. Tomo MATIĆ, *Prosvjetni i književni rad u Slavoniji prije preporoda*, Zagreb, 1945., 44).

3 Budući da se ovo istraživanje ograničava samo na katekizme đakovačkih biskupa, nemoguće je uzeti u razmatranje vrijedne i nezaobilazne katekizme koje su napisali isusovci i franjevci: A. Kanižlić, J. Mulih, A. Bačić, Š. Mecić, J. Lipovčić, Đ. Rapić, E. Pavić, I. Velikanović, B. Leaković i drugi. Za studij tih katekizama usp. Franjo Emanuel HOŠKO, *Negdašnji hrvatski katekizmi*, Zagreb, 1985. i usp. M. PAVIĆ, *Književna slika Slavonije u 18. vieku i u prvoj poli 19 vieka*, u »Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske« (ubuduće biti će citirano samo GBBS), 17(1889.)86-89; 113-116; 124-125; 129-132; 138-140; 227-229; 244-246; 250-251; 257-258.

katekizmima za koje kaže da su nerazumljivi i nepristupačni narodu. Zato on kao župnik u Đakovu piše novi katekizam pod naslovom **Put nebeski** (1707.)[4] Iako je Grličić u izradi svog katekizma polazio od konkretnih zahtjeva katehizacije i služio se djelima različitih latinskih i talijanskih autora, razdioba gradiva u samom katekizmu odaje da je najviše slijedio Bellarminov **Veliki katekizam**[5]. On ne slijedi uobičajenu dijalošku formu ondašnjih katekizama, već cjelokupno gradivo *Puta nebeskog* dijeli na govorenja, članke i dijelove. Iz samog sadržaja i načina obrade građe u katekizmu, jasno se može zaključiti da je on upućen prvenstveno svećenicima i odraslim vjernicima, a ne djeci.[6] Posebnu pažnju privlači Grličićevo tumačenje sakramenta ženidbe. On relativno puno prostora posvećuje bračnoj ljubavi, ističe ravnopravnost muža i žene i brani slobodu mladih u izboru bračnog druga.

Naglašeno upozorava da je brak zajednica ljubavi i to »vinčane ljubavi«. U ovim tvrdnjama Grličić je vrlo napredan s obzirom na vrijeme i prostor u kojem je živio.[7]

Grličićev *Put nebeski*, pisan za potrebe slavonskih katolika, ujedno je i realan izraz vjerskog i moralnog stanja Slavonije. Nastao je iz autorova susreta sa stvarnim životom[8] Ovaj prvi slavonski katekizam, osim što je djelo velike literarne vrijednosti, bio je kroz cijelo 18. stoljeće i jedan od glavnih priručnika za katehiziranje u đakovačkoj biskupiji i bitno je utjecao na kasniju slavonsku katekizamsku literaturu.[9]

2. *Biskup Josip Antun Čolnić i »Duhovna pisanica« Jurja Muliha*

Đakovački biskup Josip Antun Čolnić (1751.-1773.) financirao je izdavanje druge *Duhovne pisanice* (1754.) isusovca Jurja Muliha (1694.-1754.)[10]. *Duhovna pisanica* je opsežan katekizam ili teološki priručnik,

4 Točan naslov Grličićevog katekizma glasi: *PUUT NEBESKI Ukazan csoviku od Boga po Svetoj Czarkui. To jest NAUK KARSTJANSKI u Kratku obilato i razborito istomacsen u jezik Bossanski Po D. IVANU GARLICSICHIU Xupniku Diakovacskomu i Missionariu Svete Skupsctine Svarrhu razplogenja Svete Vire velle koristan, ne samo gliudem Svitovgneim negojosc istim Xupnikom jezika Bossanskoga. Prikazan... Giurgiu Patacsichiu biskupu bossanskomu. Venetiis M.DCCVII. Apud Hieronymum Albriccium. Superioriorum premissu ac prvilegio.*

5 U povijesti katekizamske literature razlikujemo tri osnovne tradicije: Petra Kanizija, Rimskog katekizma i Roberta Bellarmina (Usp. Pietro BRAIDO, *Momenti di storia della catechesi e del catechismo dal Concilio di Trento al Concilio Vaticano I*, Roma, 1982., 42-67).

6 Usp. F.E. HOŠKO, *Negdašnji hrvatski katekizmi*, 35-38.

7 Usp. F.E. HOŠKO, *Nauka o »vinčanoj ljubavi« u katekizmu Ivana Grličića*, u »Kateheza« 5(1983.) br. 1, 53-56.

8 Usp. T. MATIĆ, *Prosvjetni i književni rad u Slavoniji*, 44.

9 Usp. F.E.HOŠKO, *Negdašnji hrvatski katekizmi*, 35.

10 Usp. Juraj MULIH, *Duhovna pisanica*, Zagreb, 1754.

sazdan na katehetski način s izrazito moralno-asketskom namjenom, pisan ne samo za vjernike đakovačke biskupije već i za ostale Hrvate koji govore štokavskim narječjem i ikavskim govorom. J. Mulih slijedi kanizijevsku tradiciju, dijeleći katekizam u pet poglavlja: o vjeri, ufanju, ljubavi, sakramentima i kršćanskoj pravednosti[11]. *Duhovna pisanica* otkriva Mulihovu visoku teološku kulturu, poznavanje stvarnih pitanja vjerničkog života i istančan smisao za pozitivno pastoralno vodstvo vjernika. Ovaj katekizam je, zapravo, duhovna oporuka J. Muliha kršćanima »slavnoga slovinskog iliričkog jezika«.[12]

3. Biskup Matej Franjo Krtica i »Jezgra nauka kerstjanskoga« Đure Sertića

Matej Frnajo Krtica (1773.-1805.), prvi biskup sjedinjenih biskupija đakovačke ili bosanske i srijemske, ustanovio je prilikom svojih kanonskih vizitacija da je katehizacija u novim župama pripojenim biskupiji, vrlo loša. Učitelji, koji nisu poznavali »ilirski« jezik, poučavali su djecu u vjeronauku na njemačkom jeziku, koji opet djeca nisu razumjela. Da bi doskočio takvoj situaciji i popravio katehizaciju u biskupiji, biskup Krtica određuje da se nedjeljom poslije podne u svim župskim crkvama organizira vjeronauk za svu djecu, predlaže da učitelji nauče »ilirski« jezik, te da se izdaju katekizmi na materinjem jeziku.[13]

Bečka dvorska kancelarija nastojala je 1775. godine u sve škole carstva uvesti *Protumačeni katekizam* J.I. Felbigera. Biskup Krtica je u prvi mah izrazio spremnost da prihvati novi katekizam, te je povjerio fra Emeriku Paviću da prevede taj katekizam na štokavsku ikavicu slavonskoga govora. Međutim, već 1776. godine biskup Krtica izričito nastoji zadržati katehizaciju u vlastitoj nadležnosti, a sastavljanje katekizma za potrebe svoje biskupije povjerava svome svećeniku Đuri Sertiću.[14]

Župnik Đuro Sertić, a kasnije i prvi rektor Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu, sastavio je katekizam - molitvenik *Jezgra nauka kerstjanskoga, pisme, i molitve bogoljubne, za sluxbu, i zabavu duhovnu puku kerstjanskomu prikazane*. Prvi dio ovoga katekizma sadržavao je *Jezgru nauka kerstjanskoga* sastavljenu prema tradiciji kanizijevskih katekizama. Drugi dio sadržavao je molitve koje svaki kršćanin treba znati, upute o služenju i sudjelovanju kod Sv. Mise, pjesmu o Kristovoj muci i ostale pjesme potrebne za liturgijska i izvanliturgijska slavlja.[15] Sertićev katekizam

11 Usp. Ivan FUČEK, *De adtivitate pastorali-missionaria P. Gorgii Mulih S.J.* (1694-1754), (ciklostil), Zagreb, 1960.

12 Usp. F.E. HOŠKO, *Negdašnji hrvatski katekizmi*, 57-61.

13 Usp. *Arhiv đakovačke i srijemske biskupije*, god. 1782.

14 Usp. F.E. HOŠKO, *Negdašnji hrvatski katekizmi*, 111-115 i 127-130.

15 Usp. Đuro SERTIĆ, *Jezgra nauka kerstjanskoga, pisme, i molitve bogoljubne, za sluxbu, i zabavu*

pisan »ilirskim« jezikom doživio je dva izdanja i bio u upotrebi u đakovačkoj biskupiji sve dok ga nije zamijenio suvremeniji katekizam biskupa Raffaya.

4. Biskup Emerik Karlo Raffay i »Kratki nauk kerstjansko-katolicsanski« Karla Pavića

Za biskupa Emerika Karla Raffaya (1816.-1830.) izašao je katekizam *kratki nauk kerstjansko-katolicsanski s'molitvami* namijenjen izvanškolskoj vjeronaučnoj pouci djece i mladih u đakovačkoj i srijemskoj biskupiji.[16] Sastavljač ovoga katekizma bio je Karlo Pavić, prvi profesor filozofije u đakovačkom liceju. On je sastavio *Kratki nauk* po uzoru na ketekizme Petra Kanizija. U dijelu katekizma koji sadrži molitve Pavić slijedi Sertićev katekizam, s tim da su neke stare molitve i pjesme izbačene, neke nove uvedene, a sve zajedno jezično i liturgijski dotjerane. Posebnu novost ovog katekizma čini poglavlje o oproštenju koje podjeljuje Crkva od vremenitih kazna.[17]

Na početku trećeg izdanja *Kratkog nauka* (1827.) nalazi se opširna poslanica biskupa Raffaya koja očituje njegovu veliku zauzetost za katehizaciju u biskupiji i u kojoj on određuje da se kod svake nedjeljne Sv. Mise čita vjernicima dio katekizma, da svećenici redovito svim vjernicima tumače isti katekizam i da redovito drže katehetske propovijedi. Posebno je interesantno njegovo naglašavanje odgovornosti roditelja u vjerskoj pouci djece: »Roditelji pako, Otci-Obitelji poglavitu nase spadajuću brigu, da oni, koji su pod njihovom oblastjom, Zakon kerstjanski nauče...«[18]

Prema zaključcima F.E. Hoška *Kratki nauk* biskupa Raffaya, kao i gotovo istovjetni katekizam zagrebačkog biskupa Maksimilijana Vrhovca (1787.-1827.) bitno ovise o *Austrijskom katekizmu*, tj. o tzv. *Malom katekizmu* toga tipa, koji je proširen sadržajima *velikog katekizma* i na taj način ujedno koristan i za vjersku formaciju odraslih.[19]

---

duhovnu puku kerstjanskomu prikazane, Osiek, 1791.(1), 1807.(2). U isto vrijeme đakovački kanonik Ivan ROKA izdaje teoretske priručnike iz katehetike: *Idea catechisandi*, 1775; *Methodus Catechisandi e Germ. in Latinum traducta*, 1776; *Prolegomena Theologiae catecheticae*, 1780.

16 Usp. (Karla PAVIĆ), *Kratki nauk kerstjansko-Katolicsanski s molitvami koje Duhovni Pastiri s Bogoljubnim Pukom Duhovnoj Brigi zaufanim ocsito moliti imadu. Za korist biskupiah Bosanske iliti Diakovacske, i Srimske zakonito ujedinjenih po Zapovidi, i Vlasti Gospodina Biskupa Emerika Karla Raffaya..*, Osik, 1817.[1], 1824.[2], 1827.[3], i Budim, 1848.[4].

17 Usp. *Isto*, 1827.[3], 23-25.

18 *Isto*, 23.

19 Usp. F.E. HOŠKO, *Negdašnji hrvatski katekizmi*, 137-141.

5. *Biskup J.J. Strossmayer i »Kratki nauk kerstjansko-katoličanski« Andrije Šumanovca*

Kao što se s velikim žarom zalagao za cjelokupnu vjersku obnovu Crkve i kulturnu obnovu društva, isto tako se biskup J.J. Strossmayer (1849.-1905.) zalagao i za promicanje vjerskog odgoja u svojoj biskupiji. Preradbu postojećeg Raffayevog katekizma prema Deharbovom *Malom katekizmu* povjerio je biskup Strossmayer Andriji Šumanovcu, župniku u Bošnjacima, a preradbu molitava i pjesama u istom katekizmu kapelanu Ivanu Tomboru.[20] Novi *Kratki nauk kerstjansko-katoličanski* izlazi iz tiska 1861.[21] i preko njega Deharbov katekizam od svih hrvatskih biskupija najprije ulazi u đakovačku i srijemsku.[22]

Osim preradbe *Kratkog nauka* prema Deharbu, te jezičnog i liturgijskog dotjerivanja molitava i pjesama, Strossmayerov katekizam posjeduje dva nova poglavlja koje Raffayev katekizam nije imao: nauk za krizmenike i nauk za zaručnike.[23] U opširnoj poslanici na početku katekizma biskup Strossmayer donosi svoje misli o katehizaciji i upute za praktični katehetski rad. Kao i u drugim poslanicama sličnog sadržaja on se obraća roditeljima, pozivajući ih da budu prvi vjeroučitelji svoje djece već kod kuće i da šalju djecu na vjeronauk u crkvu. Predmet posebne biskupove brige bili su pastiri, siročad, mladi koji su tijekom cijele godine boravili na stanovima izvan mjesta. On naređuje svim župnicima da za taj sloj mladih organiziraju redoviti vjeronauk tijekom korizme kako bi i oni primili solidni vjerski odgoj.[24] Od mnoštva odredaba kojima nastoji promicati sustavnu katehizaciju u biskupiji spominjemo samo neke: odredbu da se u svim župnim crkvama svake nedjelje održava vjeronauk, posebno za djecu i posebno za mlade; odredbu da vicearhiđakoni nadgledaju katehete u njihovom radu, katekizme kojima se katehete služe, napredak djece u vjerskom znanju i da o svemu tome izvješćuju nadležnu duhovnu oblast.[25]

Osim što preko *Kratkog nauka*, pobudnih biskupskih poslanica i praktičnih odredaba u okružnicama želi uzdići cjelokupni praktični katehetski rad u biskupiji, biskup Strossmayer nastoji i onaj teoretski vid katehizacije podići na višu razinu. O tome svjedoči njegovo nasto-

20 Usp. Fran MARTINČEVIĆ, *Naši pretšasnici*, u GBBS 57(1929.) 113-115; 126-128; 134-136; 139;142; 150;151.

21 Usp. *Kratki nauk Kerstjansko-Katoličanski, i poleg obće uvedenoga katekizma J. Deharbe D.J. za prosti puk ureden, Molitvami i Cerkvenimi pesmami na korist Biskupie Bosanske ili Djakovačke, i Sriemske zakonito sjedinjenih, s dopuštenjem... Gospodina Biskupa* Jozipa Jurja Strossmayera, Osiek, 1861.[1], Đakovo, 1881., 1893., 1912.

22 Usp. F.E. HOŠKO, *Negdašnji hrvatski katekizmi*, 151-154.

23 Usp. *Kratki nauk* (Strossmayerov), 79-85.

24 Usp. (M.PAVIĆ - M.CEPELIĆ), *Biskup Josip Juraj Strossmayer 1850.-1900.*, Zagreb, 1900.-1904., 122-123.

25 Usp. *Isto*, 127.

janje da se i u đakovačku Bogosloviju uvedu tečajevi za pedagogiju i katehetiku koje je promicao ministar Thun za bogoslovna učilišta u Slavoniji i Hrvatskoj.[26]

6. »Novi vijenac«

Tijekom 19. stoljeća zajedno sa katekizmima đakovačkih biskupa bio je u uporabi u Slavoniji i molitvenik *Vienac bogoljubnih pjesama* brođanina fra Marijana Jaića.[27] On je u jednu knjigu sabrao i 1827. godine prvi puta izdao molitve i pjesme koje su do tada kolale Slavonijom, a koje odišu Kanižlićevim duhom. Budući da su ove molitve i pjesme bile duboko ukorijenjene u narodu i budući da je molitvenik doživio mnoga nepromijenjena izdanja s puno nepravilnosti i pogrješaka, grupa đakovačkih svećenika odlučila je 1875. godine jezično, teološki i liturgijski dotjerati Jaićev *Vienac* i izdati ga zajedno s *Kratkim naukom* biskupa Strossmayera.[28] Prvo izdanje *Novog Vienca bogoljubnih molitava i crkvenih pjesama za katolički puk biskupia bosanske i sriemske* izašlo je 1883. godine u nakladi Biskupskog ordinarijata u Đakovu i bilo radosno prihvaćeno i od svećenika i od puka. Slijedila su nova izdanja, uvijek ponovno dotjerivana jezično, teološki i liturgijski.[29] Biskupski ordinarijat iz Đakova propisao je *Novi Vijenac* 1910. godine kao službeni dijecezanski molitvenik, a za školu ga je propisao kao priručnu molitvenu knjigu.[30]

Novi Vijenac je izraz osebujne tradicije đakovačke biskupije koja se očituje u bogatom hrvatskom liturgijskom jeziku, slavonskim narodno-crkvenim običajima i živoj aktivnosti djevojaka u tzv. djevojačkim redovima. On nije bio samo molitvenik, već i pučki obrednik đakovačke biskupije koji je u sebi sažimao sve elemente pučkog kršćanskog života. Ono što se u većini hrvatskih biskupija, na početku ovoga stoljeća, tražilo s obzirom na hrvatski liturgijski jezik, đakovačka biskupija je to već sedamdesetak godina posjedovala u *Novom Vijencu*.[31]

---

26 Usp. *Isto*, 224-225.

27 Usp. Marijan JAIĆ, *Vienac bogoljubnih pjesama koje se nedjeljom i prigodom različitih svetkovina pod s. Misom i o drugim bogoljubnostih pjevati običaju: iz različitih duhovnih knjiga...*, Budimpešta, 1903.

28 Usp. *Okružnica* br. 1210/1875. od 12.11.1875., u GBBS, 3(1875)196.

29 Usp. *Novi vienac bogoljubnih molitava i crkvenih pjesama za katolički puk biskupija bosanske i sriemske*. Đakovo, 1883.[3] + privez: *Kršćansko katolički nauk*. Slijedeća izdanja *Novog vienca* bila su: 1895.[2], 1909.[3], *Novi Vijenac*, Đakovo, 1915.(4), 1925.(5). U zadnjem izdanju *Kršćanski nauk* nije dodan kao privez već čini integralni dio molitvenika.

30 Usp. *Okružnica* br. 283/1910. od 25. 02. 1910. u GBBS 38(1910.)25.

31 Usp. P.MATIJEVIĆ, *»Kruh nebeski« ili »Novi Vijenac«*, u GBBS 49(1921.)167.

7. *Biskup Antun Akšamović i »Historijski katekizam« Ferde Gerstnera*

Krajem prošlog i početkom ovog stoljeća javljaju se u đakovačkoj biskupiji svećenici - katehete, koji slijede razvoj katehetskog pokreta u svijetu, samokritički promatraju svoj katehetski rad i iznose svoja kateheska iskustva u katoličkom tisku, hrabro tražeći nova katehetska rješenja i putove. Najistaknutiji među njima bili su: Stanko Matijević, Grgur Galović i Marijan Galović, Ivo Cvrković, Vilko Anderlić, Marijan Jelenčić i Ferdo Gerstner.[32] Prvenstvo među njima svakako pripada Ferdi Gerstneru koji zajedno s biskupom Antunom Akšamović (1920.-1959.) uviđa da je katekizam samo jedna od komponenata u cjelokupnom katehetskom radu oko odgoja u vjeri. Stoga F. Gerstner, uz svesrdnu podršku biskupa Akšamovića, pristupa izradi vjeronaučnih osnova i programa koji su ujedinjavali različite dimenzije i aktivnosti katehizacije.

F. Gerstner je uvidio, kao i mnogi njegovi prethodnici, da Deharbov katekizam zbog svoga krutog, deduktivnog i apstraktnog sustava ne odgovara dječjoj psihi i da katehiziranje po njemu ne donosi pozitivne rezultate.[33] Stoga on izrađuje 1917. godine *Osnovu za historijski katekizam* u kojoj napušta dedeuktivnu metodu Deharbova katekizma i uvodi induktivnu metodu na biblijsko-historijskom principu.[34] Ubrzo zatim prerađuje tu osnovu i izdaje *Mali katekizam po Deharbu*.[35] Ovaj katekizam zajedno s *naučnom osnovom za vjeronauk u župi i filijali* iz 1921.[36] i *Naučnom osnovom za jednorazrednu školu u filijali* iz 1926., čine predradnju *historijskom katekizmu* koji je izašao 1928. godine u Đakovu.[37] Osnovne značajke Gerstnerovog katekizma bile su slijedeće: on spaja Bibliju i katekizam, služi se induktivnom metodom i dijeli građu na metodičke jedinice, uzima Bibliju kronološkim redom, slijedi crkvenu godinu i svrstava gradivo u koncentrične krugove.[38]

U doba kada je vladao kruti školski ustav i kada su mnogi katehete očekivali propise i točne priručnike za katehiziranje, F. Gerstner se uputio novim putem, koji nije bio u skladu s dotadašnjom katehetskom

32 Usp. Marin SRAKIĆ, *175 godina Bogu i narodu*, u »Vjesnik đakovačke i srijemske biskupije« (u buduće biti će citirano samo VĐSB), 35(1982.) dodatak broju 2, 10-13.

33 Usp. Ferdo GERSTNER, *Deharbov katekizam* u GBBS 46(1918.)44-47.

34 Usp. (F.GERSTNER), *Kako ćemo obraditi katekizam prema naučnoj osnovi*, u GBBS 45(1917.)125-126.

35 Usp. F. GERSTNER, *Mali katekizam po Deharbu*, Osijek, 1917.

36 Usp. A. AKŠAMOVIĆ - F. GERSTNER, *Naučna osnova za vjeronauk u župi i filijali*, Okružnica br. 830/1921., Đakovo, 1921. i usp. F. GERSTNER, *Naučna osnova za jednorazrednu školu u filijalu*, u GBBS 54(1926.)124-125.

37 Usp. F. GERSTNER, *Historijski katekizam*, Đakovo, 1928.

38 Usp. M.JELENČIĆ, *Gerstnerov vjeronaučni plan*, u GBBS 55(1927.)133-134; 141-114.

praksom i u svom se traženju udaljavao od tradicije Crkve »samo toliko, koliko to traži dječja duša«.[39]

Biskup Akšamović je podržavao F. Gerstnera u njegovom katehetsko-istraživačkom radu i putem svojih poslanica, okružnica i drugih intervenata doveo katehizaciju u đakovačkoj biskupiji na zavidnu razinu.

8. Katehetsko djelo biskupa Stjepana Bäuerleina

Dostojan nasljednik biskupa Akšamovića i katehetičara F. Gerstnera bio je kateheta, katehetičar i biskup Stjepan Bäuerlein (1951.-1973.). Kada govorimo o katekizmima đakovačkih biskupa, ne možemo govoriti samo o jednom ili drugom katehetskom priručniku biskupa Bäuerleina, već o različitim priručnicima i akcijama, koje sve zajedno čine jedan »katekizam« ili izvršavaju ono što je mogao izvršiti katekizam sam u kršćanskom ozračju prošlih stoljeća.[40]

Već kao mladi svećenik - kateheta (1929.-1945.) Stjepan Bäuerlein aktivno sudjeluje u katehetskom pokretu, piše katehetske članke i molitvenike za djecu. Od početka svoje profesorske službe (1946.-1972.) brižljivo priprema skripta iz katehetike za studente teologije, za redovnice - polaznice katehetske škole i za svećenike u pastvi.[41] U tim se skriptama nalazi katehetska građa različitih europskih škola koju je profesor Bäuerlein sabrao i obradio, polazeći od konkretnih zahtjeva katehizacije u đakovačkoj biskupiji. Kao profesor izradio je nacrt Pastoralnog instituta što ga je u cilju cjelokupne obnove biskupije 1946. godine osnovao biskup Akšamović.[42] Već za vrijeme postepenog ukidanja vjeronauka u školama uvodi biskup Bäuerlein redovnice u župsku katehizaciju. Da bi osposobio redovnice za katehetsku službu, organizira ljetne katehetske tečajeve (1956.-1958.), koji prerastaju u pravu katehetsku školu za redovnice u Đakovu (1958.-1972.). Njegova iskustva u radu oko formacije redovnica - katehistica utkana su u temelje Katehetskog instituta u Zagrebu.[43]

Stjepan Bäuerlein, kao pomoćni biskup, preuzima 1951. godine upravu đakovačke i srijemske biskupije i odmah pristupa započetoj obnovi biskupije. Razvija i promiče rad različitih odbora Pastoralnog instituta, zauzimajući se posebno za rad Odbora za katehizaciju i

39 F. GERSTNER, *Historijski katekizam*, u GBBS 56(1928.)165.

40 Usp. Emilio ALBERICH, *Kateheza i crkvena praksa*, Zagreb, 1986., 12.

41 Usp. Marko JERKOVIĆ, *L'opera catechistica del vescovo Stjepan Bäuerlein e il suo significato per la catechesi della diocesi di Đakovo dopo la seconda guerra mondiale* (1945.-1973.), (strojopis), Roma, 1989., 66-107.

42 Usp. Zapisnik dekanske konferencije održane u Đakovu 7. 05. 1946., u *Arhivu đakovačke biskupije*, br. 830/1946.

43 Usp. Marin SRAKIĆ, *Redovnice u službi katehizacije*, u VĐSB 40(1987.)27-28; 33.

propovijedanje, kojega 1957. godine pretvara u DI-KAT-UR (Dijecezanski katehetski ured). Budući da je pedestih godina u novim društveno-političkim uvjetima crkveno djelovanje bilo svedeno na uski prostor crkve i sakristije, i kako su bili ukinuti različiti oblici crkvenih društava i organizacija, biskup Bäuerlein je zasnovao rad Pastoralnog instituta i DI-KAT-UR-a na tri osnovne organizacijske forme crkvenog djelovanja: obitelji, župi i biskupiji.

Biskup Bäuerlein razotkriva vrijednost obitelji i njenu važnost u vjerskom odgoju djece i mladih. Njegova prva biskupska poslanica, kao i mnoge druge poslije, upućena je baš obitelji - roditeljima, koje hrabri i poziva svećenike da organiziraju redovite konferencije za roditelje i ostale članove obitelji te da ih na tim konferencijama pouče na koji će način katehizirati djecu već u rođenoj kući. U izdanju DI-KAT-UR-a ponudio je svećenicima i roditeljima prikladne ciklostilske priručnike kao pomoć za katehiziranje u obitelji.[44]

Za biskupa Bäuerleina župa je bila osnovna stanica u velikom organizmu Crkve. Važnost župe za pastoralni i katehetski rad postaje posebno velika 1952. godine, kada vjeonauk definitvno prelazi iz školskih učionica u crkvu.[45] Dok se mnogi nisu snalazili u ovoj novoj situaciji, biskup Bäuerlein odmah pristupa organiziranju vjeronaučnog rada u krilu župe, koji obuhvaća katehezu za svu školsku djecu, za mlade, pa čak i određene oblike kateheze za odrasle. Posebno razvija pastoral ministranata, nastoji povezati katehezu sa liturgijskim životom župe, uvodi redovnice u katehizaciju i brine se za njihovu katehetsku formaciju. Pokušavao je formirati i uvesti laike u župsku katehizaciju, međutim, kako povijesni trenutak nije bio zreo za takve poduhvate, u katehetski rad na području cijele biskupije uspio je uvesti tek desetak kateheta laika. Za svaku od ovih katehetski akcija, pokrenutih na razini župe, biskup Bäuerlein je, sam, u izdanju DI-KAT-UR-a, pripravio cijeli niz ciklostilskih priručnika.[46] U novim društveno-političkim uvjetima bez župa nije bilo moguće zamisliti katehetski i pastoralni rad. Svjestan te činjenice biskup Bäuerlein je promatrao migraciju stanovništva u biskupiji i u 22 godine svoga episkopata osnovao 23 nove župe pretežno u gradovima i predgrađima diljem biskupije.

Centar cjelokupnog katehetskog djelovanja u biskupiji bio je DI-KAT-UR, preko kojega je Bäuerlein, biskup i katehetičar, promicao i vodio katehizaciju. U to vrijeme od katoličkih listova izlazi samo *Vjesnik đakovačke i srijemske biskupije*, a o izdavanju drugih vjerskih knjiga ili

---

44 Spominjemo samo neke važnije priručnike: *Pustite malene k meni*, 1960; *Tvoji sretni dani*, 1964; *Za vjeru tvog djeteta*, 1962.

45 Usp. *Predavanje vjeronauka u crkvi*, U VĐSB 5(1992.)48.

46 Usp. slijedeće priručnike: *Osnova za vjersku pouku djevojkama*, 1947; *Pristupam k Božjem žrtveniku*, 1942.[1], slijedi još dvadesetak izdanja preradivanih prema liturgijskim promjenama; *Pastorizacija naših ministranata*, 1948; *Blagdan kršćanskog nauka*, 1965.

katekizama nije moglo biti govora. Upravo zbog te činjenice od velikog su značenja ciklostilska izdanja DI-KAT-UR-a za katehizaciju u đakovačkoj biskupiji, a i šire, jer su ista izdanja koristili i svećenici drugih biskupija. Od mnoštva katehetskih djela biskupa Bäuerleina u izdanju DI-KAT UR-a spominjemo samo najznačajnije: 11 brojeva *Dokumentacija* u kojima donosi osnovne dokumente, metode i oblike katehiziranja (1958.-1961.); *Nacrt statuta o poučavanju vjeronauka*, (1952.); *Statut Dijecezanskog katehetskog ureda*, (1958); *Organizacija vjerske pouke* (1958); *Nastavni plan vjerske pouke*, (1959, 1966.); *Katolički odgoj djece u obitelji*, (1961.); *Blagdan kršćanskog nauka*, (1965.); francuski prijevod *Direktorija pastoralne katehetike*, (1965.).[47] Da pomogne svećenicima i katehisticama u pripravi djece i mladih za sakramente, biskup Bäuerlein je sam izradio ili preveo i adaptirao cijeli niz priručnika.[48]

Svoja katehetska iskustva prenosio je biskup Bäuerlein i na interdijecezanski plan. Nizom referata o kathehizaciji, koje je održao pedesetih godina na zasjedanjima Biskupskih konferencija bivše Jugoslavije, on je pomogao biskupima da se snađu, da organiziraju katehetski rad u svojim biskupijama i da počnu tražiti nove oblike toga rada u novim društveno-političkim uvjetima.[49] Na Bäuerleinov prijedlog osnovali su biskupi 1958. godine INTERVJECE (Interdijecezanski vjeronaučni centar) i njega imenovali prvim predsjednikom. Međutim, zbog nedostatka odgovarajućih struktura i materijalnih sredstava INTERVJECE je djelovao samo uz pomoć DI-KAT-UR-a iz Đakova i zahvaljujući promicateljskom nastojanju biskupa Bäuerleina.[50]

Ono što se moglo učiniti s jednim katekizmom u prošlim stoljećima dok su se granice Crkve poklapale s granicama ondašnjeg društva, u novo vrijeme, i često u vrlo ograničenim uvjetima rada, ostvario je biskup Bäuerlein s više desetina katehetskih priručnika i s još više različitih katehetskih akcija, koje sve skupa čine jedno jedinstveno katehetsko djelo. Zajedno s ostalima moramo priznati da je biskup Bäuerlein bio pionir poslijeratne katehetske obnove i jedan od najvećih biskupa promicatelja vjerskog odgoja u đakovačkoj i srijemskoj biskupiji.

Iz pomne analize katekizama i katehetskog djelovanja u đakovačkoj i srijemskoj biskupiji jasno se vidi da katekizmi nisu bili samo osnovni priručnici u radu oko vjerskog odgoja, već su bili i književna djela neprocjenjive vrijednosti i time odigrali presudnu ulogu u opismenjavanju i kulturnom prosvjećivanju naroda.

---

47 Usp. M. JERKOVIĆ, *L'opera catechistica del vescovo Stjepan Bäuerlein*, 154-213.

48 Usp. slijedeće priručnike: Obred prve pričesti, 1959; *Ispit zaručnika prema instrukciji sv. Stolice*, 1951; *Govorimo zaručnicima*, 1959; *Vama zaručnici*, 1959; *Sveta Misa*, 1961; *Priručnik za podjeljivanje svete Potvrde*, 1967; *Pobožnost Duhu Svetom uz sakramenat* sv. Potvrde, 1967.

49 Najznačajniji referati koje je biskup Bäuerlein održao na zasjedanjima BKJ bili su: *Nacrt Statuta o poučavanju vjeronauka*, 1952; *De metodo catechisandi*, 1954; *Organizacija vjerske pouke*, 1958; *Katolički odgoj u obitelji*, 1960; *Škola za katehistkinje*, 1960.

50 usp. M.JERKOVIĆ, *L'opera catechistica del vescovo Stjepan Bäuerlein*, 216-223.